

РЕЦЕНЗІЯ
кандидата юридичних наук
Бернацького Микити Віталійовича
на дисертацію Костів Марії Тарасівни на тему
«ПРИВАТНОПРАВОВІ ВІДНОСИНИ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ З
НАДАННЯ ГРАНТОВОЇ ДОПОМОГИ»,
поданої до захисту у разову спеціалізовану вчену раду
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені
академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми

Із підписанням Україною в 2014 році Угоди про асоціацію було однозначно закріплено вектор європейської інтеграції України. Такий вектор задає можливість не тільки повноцінної інтеграції у Європейське співтовариство, а й поглиблює інтеграцію у світову спільноту завдяки широкому визнанню європейських стандартів та процедур, які Україна має запровадити в себе. За таких обставин міжнародна співпраця буде лише поглиблюватись, а сфери, в яких вона буде відбуватись – розширюватимуться. Однією з таких сфер буде й благодійницька діяльність загалом та грантова допомога зокрема.

Зазначені процеси на сьогодні сприяють та сприятимуть в майбутньому інтенсифікації відносин у сфері надання грантів. В той же час сам по собі грант хоч і не є чимось новим для правовідносин в Україні, він і не є традиційним явищем. Досі гранти є, між іншим, інструментом який розвивається.

Окремо слід зазначити, що обрана тема включає в себе, серед іншого, дослідження надання грантів, пов'язаних із повномасштабним військовим вторгненням Російської Федерації на територію України. Зокрема розглядається місце грантів та гуманітарної допомоги в підтримці інститутів громадянського суспільства та держави під час військової агресії Російської Федерації проти України.

Актуальність обраної теми також підтверджується постійним розвитком

громадянського суспільства в Україні. Для того що розвиток був ефективним, необхідні всебічні теоретичні розробки в зазначеній сфері. Гранти в поданій роботі розглядаються як інструменти фінансування різних інституцій громадянського суспільства.

Недостатня розробленість інституту гранту, ускладнення правовідносин з надання грантів іноземним елементом та інтенсифікація правовідносин із надання грантів обумовлених, в тому числі, євроінтеграційними процесами в Україні є підґрунтям для визначення обраної те

ми як такої, яка має високий рівень актуальності.

Оцінка наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувача.

Ознайомившись із роботою можна дійти висновку, що авторка володіє необхідними та достатніми кваліфікаційними компетентностями та навичками наукової роботи. Це вбачається із коректно сформульованої теми, яка є цілком розкритою, визначенні в межах цієї теми предмету і об'єкту дослідження. Поставлена мета дослідження вбачається досягнутою, завдання дослідження – виконаними. Спосіб розкриття теми, підходи до структури дослідження, логіка викладення знаходяться на достатньому науковому рівні, методи наукового пізнання обрано відповідно до поставлених завдань. Висновки до роботи є обґрунтованими.

Здобувачкою опрацьовано великий та достатній масив джерел, аби достатньою мірою дослідити предмет роботи та мати можливість сформувати науково-обґрунтовані висновки.

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлені в 3 наукових статтях у фахових виданнях України, у тезах 3 доповідей та у 1 публікації, яка додатково відображає результати дисертації.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачкою досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Дисертація М. Т. Костів є першим комплексним дослідженням

цивільних-правових відносин в сфері надання грантів, зокрема в аспекті договірного регулювання надання гранту за участі іноземного елемента.

Авторкою здійснено приватноправову характеристику гранту та запропоновано наступне його визначення: грант – це грошові кошти у національній та/або іноземній валюті надані на підставі договору з надання гранту грантодавцем – державою, територіальною громадою, юридичними особами (у тому числі іноземними та/або міжнародними організаціями), фізичними особами – грантоотримувачу на безоплатній та безповоротній основі з метою реалізації проєкту відповідно до його опису у встановлений грантодавцем строк. Зазначене визначення є очікуваним результатом за обраною дисертанткою тематикою. Визначення надане через повне й обґрунтоване перерахування властивостей об'єкту (гранту). Окремо авторкою встановлено, що визначення має саме приватноправовий характер.

Проведена систематизація договорів, у досліджуваній сфері правовідносин, обґрунтовано визначила місце договору з надання гранту – межах інституту дарування як підвид договору пожертви.

Надані в дисертації визначення та детальні характеристики договору з надання гранту, істотних умов цього договору та детальний розгляд прав та обов'язків сторін цього договору, повною мірою та обґрунтовано характеризує договір з надання гранту як приватноправовий інститут, розкриває його особливості серед схожих договорів надаючи можливість теоретичного підґрунтя для передбачуваності в правовідносинах з іноземним елементом з надання грантової допомоги. Зазначені положення наукової новизни виключно позитивно впливатимуть як на подальші дослідження в суміжних сферах правовідносин так і у практичній реалізації прав та обов'язків за договором з надання грантової допомоги.

Заслуговує на схвалення позиція авторки, щодо можливості отримання певної вигоди від надання гранту й самим грантодавцем.

Слушними є також пропозиції щодо вдосконалення конкурсу з надання гранту. Авторкою запропоновано рекомендації про зміст оголошення з

проведення конкурсу з надання гранту, зокрема воно має містити: сфери реалізації проєктів, на які надається фінансування; строк подання конкурсних робіт; сума гранту, на яку претендуватиме переможець конкурсу; вимоги до учасників конкурсу; критерії відбору переможців; інформація про грантодавця та контактні дані осіб, до яких можна звернутись з організаційних питань; порядок оголошення результатів конкурсу. Грантова допомога надається для досягнення певної мети, визначеної грантодавцем односторонньо. Однак вступаючи у правовідносини з надання гранту, грантодавець таким чином робить прозорими умови надання гранту та самим конкурсом створюючи конкуренцію серед грантоотримувачів, яка в свою чергу сама по собі є благодотворним явищем.

Наукова обгрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Сформульовані в дисертаційній роботі положення, висновки та пропозиції є належним чином обгрунтованими, мають достатній ступінь наукової новизни, а також є важливими для юридичної науки та практики. Дисертантка використала багатий арсенал загальнонаукових і спеціально-правових методів, а також опрацювала значну емпіричну базу дослідження, яку становлять як наукові джерела, так і акти законодавства України та деяких європейських країн та акти ЄС, рішення національних судів та ЄСПЛ.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності.

У поданій дисертації авторка повною мірою розкриває досліджувану тему, детально характеризуючи приватноправові відносини з іноземним елементом з надання грантової допомоги, що в свою чергу надало змогу отримати вихід із виявлених в процесі дослідження проблем як теоретичного так і прикладного характеру.

Поставлені авторкою завдання дослідження було повною мірою виконано, зокрема авторкою:

– надано теоретико-правову характеристику гранту та визначено його

місце в цивільно-правових відносинах;

- з'ясовано приватноправові засади регулювання благодійної діяльності;
- визначено місце грантів та гуманітарної допомоги в підтримці інститутів громадянського суспільства та держави під час військової агресії росії;
- розкрито правовий статус грантодавців та грантоотримувачів;
- надано приватноправову характеристику договору з надання гранту;
- з'ясовано положення про правопорядок, який слід застосовувати до відносин з надання грантів з іноземним елементом;
- встановлені особливості цивільно-правової відповідальності суб'єктів транскордонних приватноправових відносин з надання грантів;
- розкрито вплив податкових стимулів на приватні відносини з іноземними грантодавцями.

Виконання поставлених завдань було забезпечено застосуванням філософських, загальнонаукових і спеціальних методів, призначених для отримання об'єктивних, достовірних результатів. Зокрема, в ході дисертаційного дослідження використовувалися діалектичний метод, системний метод, формально-логічний метод, порівняльно-правовий метод.

Зазначене вище свідчить про достатній рівень опанування дисертанткою кваліфікаційних компетентностей для здобуття ступеня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Результати дослідження, викладені в дисертації у вигляді положень новизни, висновків, пропозицій та рекомендацій мають як теоретичне, так і практичне значення, адже можуть бути використані: а) при вдосконаленні чинного законодавства яке регулює правовідносини із надання грантової допомоги; б) як емпіричне та методологічне підґрунтя для подальших науково-теоретичних досліджень благодійної допомоги загалом та грантів зокрема; в) у судовій практиці під час вирішення спорів, пов'язаних із виконанням договорів з надання грантової допомоги; г) під час викладання

дисциплін «Цивільне право», «Міжнародне приватне право», і спецкурсів з договірного права та підготовки відповідної навчальної та методичної літератури.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності в цілому.

Дисертація М. Т. Костів є цілісним, завершеним науково-теоретичним дослідженням. Вона викладена науковим стилем з дотриманням мовних правил. Структура дисертації відповідає загальній логіці дослідження та поставленим науковим завданням.

Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які загалом охоплюють вісім підрозділів, висновки, список використаних джерел та 1 додаток. Загальний обсяг дисертаційного дослідження - 179 сторінок, у т. ч. основний текст викладено на 159 сторінках.

Анотація, в якій в стислій формі відображені основні результати дослідження й ключові слова, викладена українською та англійською мовами, а також містить перелік публікацій здобувачки, в яких висвітлені основні результати дослідження.

У *Вступі* обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність й ступінь наукової розробленості, вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дисертації й окреслені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, окреслені використані наукові методи, висвітлено наукову новизну отриманих результатів, зазначено про практичне значення дисертації та апробацію матеріалів дисертації, а також анонсовано її структуру.

У *Розділі 1* «Приватноправова характеристика гранту та його роль у забезпеченні потреб інститутів громадянського суспільства та держави» здійснена теоретико-правова характеристика гранту та його місце в цивільно-правових відносинах, досліджено приватноправові засади регулювання благодійної діяльності, а також розглянуто місце грантів та гуманітарної допомоги в підтримці інститутів громадянського суспільства та держави під

час військової агресії.

У Розділі 2 «Договірні відносини з надання гранту» дисертантка досліджує правовий статус грантодавців та грантоотримувачів та надає приватноправову характеристику договору з надання гранту.

У Розділі 3 «Особливості приватноправових відносин з іноземним елементом з надання грантів» авторка обґрунтовує тезу щодо того, який саме правопорядок слід застосовувати до відносин з іноземним елементом з надання грантів, розглядає особливості цивільно-правової відповідальності суб'єктів транскордонних приватноправових відносин з надання гранту та розкриває вплив податкових стимулів на приватні відносини за участю іноземних грантодавців.

Висновки до дисертації викладені в окремому розділі та складаються з 8 пунктів, які містять основні підсумки дисертаційного дослідження.

Список використаних джерел містить 178 найменувань і викладений на 18 сторінках.

В додатку А міститься список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації.

Дисертація М. Т. Костів оформлена відповідно до вимог, що встановлені законодавством до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії, та є завершеною науковою працею.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці.

Отримані результати дисертаційного дослідження М. Т. Костів «Приватноправові відносини з іноземним елементом з надання грантової допомоги» можуть бути рекомендованими для використання у правотворчій діяльності, судовій практиці, в освітньому процесі в закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку та післядипломне навчання правників, при проведенні заходів з підвищення кваліфікації адвокатів, суддів, прокурорів, а також у подальших науково-правових дослідженнях.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до

здобувачки.

Більшість висловлених науковцями зауважень на обговореннях дисертації були враховані авторкою при доопрацюванні роботи. Нижче викладені окремі положення роботи які вбачаються дискусійними.

1. Одним з елементів гранту як такого та договору з надання гранту в роботі визначено «проєкт». В той же час авторкою не розкривається зміст зазначеного терміну в контексті досліджуваної теми. Оскільки цей термін хоч і має загальновідоме значення, доцільно було б уточнити, яким чином він розуміється саме в контексті його як елементу гранту та договору з надання гранту.

2. На с. 110 дисертанткою зазначається, що до обов'язків грантодавця за договором з надання гранту слід відносити обов'язок «здійснювати контроль за цільовим використанням коштів, відповідно до зазначеної мети». В цілому таке положення за змістом має більше спільного із правом, ніж із обов'язком, оскільки надавач цільових коштів у праві мати інформацію про те, що кошти використовуються за призначенням, за аналогією з договором пожертви (ст. 729-730 ЦК України). В той же час, якщо дисертантка наполягає на тому, що це є саме обов'язок – таке положення потребує додаткового обґрунтування.

3. В п. 9 наукової новизни необхідні уточнення. Зокрема слід уточнити що означає «один і той самий закон і юрисдикцію» а також уточнення потребує подальше твердження щодо того, що «можливість виконання договору залежить від правової системи, яка його буде застосовувати», оскільки правова система нічого не застосовує, більше того договір не застосовується, а виконуються його умови.

4. Потребує пояснення розбіжність в роботі між темою дослідження в якій йдеться про договір з надання грантової допомоги та між основним текстом роботи, де в основному йдеться про договір із надання гранту. В цілому відмінність не критична, однак слід пояснити співвідношення цих понять.

5. В роботі вбачається деяка підміна понять щодо терміну «альтруїзм».

Альтруїзмом є безкорисливе прагнення до діяльності на благо інших; протилежність егоїзму. Воно не пов'язане із мирним або військовим характером цілей, на які йде допомога. Ключовими елементами альтруїзму є безкорисливість (відсутність очікування будь-якої вигоди) та допомога іншим особам. Авторка в той же час зазначає на можливі військові наслідки такої допомоги. Така думка має право на існування, однак нічного спільного з альтруїзмом вона не має. Скоріше вбачається певний мирний характер результату допомоги. Зазначена концепція потребує уточнення.

6. В роботі окремо зазначається на сфери благодійної діяльності та напрями благодійної діяльності. Потребує уточнення з боку дисертантки щодо співвідношення цих категорій в контексті досліджуваної теми.

Відсутність порушень академічної доброчесності.

Ознайомившись з дисертацією і публікаціями авторки фактів порушення нею академічної доброчесності не виявлено. Дисертація М. Т. Костів є оригінальною та виконаною самостійно науковою працею. Всі наукові праці підготовлені дисертанткою одноособово.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам.

Представлена на здобуття ступеня доктора філософії дисертація М. Т. Костів на тему «Приватноправові відносини з іноземним елементом з надання грантової допомоги» є комплексним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, у якому отримані науково обґрунтовані результати, що мають важливе наукове й практичне значення. Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від

12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Костів Марія Тарасівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**Старший науковий співробітник
відділу проблем приватного
права**

**Науково-дослідного інституту
приватного права і
підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України,
Кандидат юридичних наук**

Микита БЕРНАЦЬКИЙ